

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi Doktori Iskola

TÉZISFÜZET

PÁSZTOR Ladislav

**Közép-Európa államai biztonsági percepcióinak
elemző-értékelő szempontú megközelítése**

című doktori (PhD) értekezéséhez

Témavezető:

Dr. KAISER Ferenc egyetemi docens

Társtémavezető:

Dr. VIDA Csaba egyetemi docens

Budapest, 2024

Tartalomjegyzék

1.	A tudományos probléma megfogalmazása.....	3
2.	Kutatási célok, kérdések, hipotézisek.....	5
3.	Kutatási módszerek	7
4.	A saját fejlesztésű módszertan bemutatása.....	9
5.	Az értekezés felépítése	12
6.	Összegzett következtetések	14
7.	Új tudományos eredmények.....	18
8.	Ajánlások.....	20
9.	A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága.....	20
10.	A szerzőnek a témában eddig megjelent publikációi	21
11.	A szerző szakmai-tudományos életrajza	23

1. A tudományos probléma megfogalmazása

Értekezésem bevezetésében a közép-európai térséget érintő legfontosabb veszélyforrásokra, mint az irreguláris migráció, az orosz-ukrán háború és a közel-keleti feszültségek eszkalációjára utaltam, ezzel a felszínre tört biztonsági kihívásokat vázolva fel. A célom az volt, hogy bemutassam az általános biztonságpolitikai helyzetet, amely naponta érinti a politikai, gazdasági, társadalmi, biztonsági, katonai és hadtudományi kérdések iránt érdeklődőket, legyenek azok állampolgárok, köztisztviselők, katonák vagy politikusok.

Korunk jellemzője az információk sokaságának áramlata, amely özönvízként éri (nemcsak) a biztonság és hadtudomány iránt érdeklődőket. Ebben az információ (túl)kínálatban nem egyszerű eligazodni, s az ezzel járó információk tudatos szelektálása, az álhírek, dezinformációk (félretájékoztatás) vagy akár valós, de kontextusukból kiragadott információk elkülönítése a valós és igazán fontos, meghatározó információktól időigényes és meghaladja az alapvető ismereteket. Ugyanakkor a biztonságelmélet tárgya túlmutat az aktuális történéseken, eseményeken – arra törekszik, hogy magyarázatot adjon bekövetkezésükre, feltárja okaikat, és előre vetítse az események várható következményeit”.

1816 és 1830 között 22 ország volt szuverén, 1914 és 1940 között már 65, az 1970–1977-es időszakban 140, míg jelenleg 193 szuverén állam létezik. Ebből kifolyólag a jelenlegi nemzetközi rendszer 193 független és szuverén államból tevődik össze. A szuverén államok számának növekedésével a bizonytalanság, a háborúk kirobbanásának veszélye, a konfliktusok, vagy „csak” az érdekütközések és vitahelyzetek esélye is emelkedhet.

Az I. világháború befejezése után létrejött néhány, a jelenlegi határok között elhelyezkedő közép-európai ország, de több ország kialakulása az 1990-s évek elejére – a *posztbipoláris idősakra* – vezethető vissza. A közép-európai térségben több kis vagy közepes méretű állam jött létre, amelyek túlnyomó többsége a hidegháború során a szovjet befolyási övezetbe tartozott, s egyfajta ütköző (puffer) zónát képeztek a két akkori szuperhatalom között. A posztbipoláris időszak alatt a volt szocialista országok többsége demokratikus állammá vált, a demokratikus politikai berendezkedést és a Nyugat-Európához való közeledést választotta. Az 1991 és 2000 közötti posztbipoláris időszakot a napjainkra is jellemző (fokozatosan kialakuló) többpólusú világrend váltotta fel, amelyben a globalizáció, a gazdaság ellátási láncok kialakulása, az ideológiák és civilizációk összecsapása jelentősen befolyásolja térségünk átfogó biztonsági helyzetét.

A Covid-19 világjárvány 2020-as kirobbanása még nyilvánvalóbbá tette Kína (fokozatos) gazdasági (fel)emelkedését, Oroszország Ukrajna ellen indított 2022-es katonai támadása pedig

Moszkva nagyhatalmi törekvéseire, illetve nagyhatalmi státuszának visszaszerzésére. Az Amerikai Egyesült Államok kül- és biztonságpolitikája továbbra is a világhegemón szerep megtartásán dolgozik. Mindezek a folyamatok a többpólusú világrend kialakulását vetítik előre.

Az átalakulás azonban nem mindenhol zajlott békésen. A Balkánon és a posztszovjet térségben (jellemzően a Kaukázusban) több fegyveres konfliktus tört ki. Kelet-Európában 2014 tavaszán kezdetét vette az orosz-ukrán hibrid háború, amely 2022. február 24-én az Oroszország által indított nyílt katonai támadásba torkollott. Az orosz-ukrán háborúnak, valamint többi 21. századi „biztonsági sokknak” is voltak előzményei, jelek utaltak vagy utalhattak ezek bekövetkezésére. Mindazonáltal (talán) a hidegháború után bekövetkezett *demokratikus béke*, a túlzott bizalom abban, hogy a világ – vagy legalábbis Európa – (a délszláv háborúk ellenére) békéssé válik, valamint a közép-európai államok Nyugat felé fordulása a békés élet látszatát váltotta ki. A rendszerváltás utáni folyamatok miatt a (nemzet)államok biztonságának önerőből történő biztosítása a háttérbe szorult, ezzel bekövetkezett a jelentős létszámmal és harceszközökkel rendelkező hadseregek leépítése és a haderők hanyatlása. Előtérbe kerültek a kis létszámú expedíciós kötelékekkel teljesíthető szövetséges békefenntartó feladatok (NATO műveletek, ENSZ és EU békefenntartás). Ennek a folyamatnak a kimenetele az volt, hogy a közép-európai térségben elhelyezkedő országoknak a közel-keleti, észak-afrikai vagy a Kaukázus-térségbeli államok biztonsági helyzetértékelésével kapcsolatos tudása magasabb szinten volt, mint saját (szövetséges) közép-európai térségük biztonsági helyzetének ismerete. A fordulat, a *biztonságpercepció-váltás* 2014-ben, az ukrain területek Oroszország általi megszállása és a 2015-ös migrációs válság után következett be.

Közép-Európa biztonsági helyzetéről, ennek kialakulási folyamatáról és ezzel kapcsolatban a jelenlegi nemzetállamok államiségének kialakulásáról számtalan tudományos cikk, doktori értekezés, ismeretközlő vagy történelmi könyv jelent meg. Idesorolhatók – a teljesség igénye nélkül – a Magyarországon, Csehországban vagy Szlovákiában megjelent kiadványok, ismeretterjesztő filmek, valamint a Visegrádi Alap által támogatott számtalan projekt. A nemzetközi és globális biztonságot tárgyaló tanulmányok mellett megjelentek a közép-európai térség biztonságát tárgyaló írások és a biztonság fogalmi kereteit tárgyaló tudományos publikációk.

Ugyanakkor a közép-európai országok biztonsági stratégiájáról és az ebből eredő védelmi, katonai, kiberbiztonsági, és hibrid fenyegetések elleni gazdasági, energetikai, vagy egyéb stratégiákról olyan tanulmányok jelennek meg, amelyek jellemzően – a biztonság konstruktivista felfogása szerint – egy-egy szektorra (dimenzióra) összpontosítanak, mint például a kibertér, nem fedik le a biztonsági szektorok összességét, vagy bilaterális szinten több

biztonsági szektort elemeznek, több közép-európai állam egy bizonyos biztonsági szektorát, illetve kizárólag a V4-ek biztonság- és védelempolitikáját érintő kérdéseket vizsgálják.

Összegezve, a közép-európai térség biztonságát tárgyaló tanulmányok széles körűen elérhetőek, az információk sokaságában azonban nehéz eligazodni és – a „Nem látja a fától az erdőt” szólásnak megfelelően – könnyen szem elől veszíthetjük a térségünk biztonságát érintő összképet, kontextust. Ebből kifolyólag azt a következtetést vontam le, hogy szükség van egy olyan tudományos tanulmány elkészítésére, amely a biztonság szempontjából behatárolja a közép-európai térséget, elvégzi a behatárolt országok nemzeti biztonságpercepcióján alapuló biztonsági stratégiák elemzését-értékelését, és a levont következtetések alapján azonosítja a lehetséges együttműködési területeket (témaköröket), valamint rávilágít az ellentmondásokra.

A felvázolt tudományos problémák kutatásának elvégzéséhez a saját fejlesztésű módszertannal kiegészített konstruktivista biztonságelméletet tartom a legalkalmasabbnak. Ennek értelmében a tudományos kutatás vegyes és komparatív kutatási módszerek alkalmazásával valósul meg.

2. Kutatási célok, kérdések, hipotézisek

Az értekezés célja egy olyan, tudományos módszereken alapuló dokumentum kidolgozása, amely közép-európai térségünk biztonsági környezetéről ad tájékoztatást az euroatlanti térség, azon belül kiemelten a V4 politikai és katonai vezetőinek. Munkám ugyanakkor hasznos lehet a téma iránt érdeklődő kutatók és szakértők számára is, illetve tananyagká válhat a régió (kiemelten magyar, szlovák és cseh) katonai felsőoktatási intézményeiben. A három kutatási probléma megfogalmazásával összhangban (biztonság, Közép-Európa és együttműködés) a következő kutatási célokat, kérdéseket és hipotéziseket határoztam meg:

Kutatási célok:

1. Bemutatni és a konstruktivista biztonságelmélet alapján elemezni-értékelni a vizsgált közép-európai országok hatályos biztonsági stratégiáit, valamint azonosítani a nemzeti biztonságpercepciók által meghatározott veszélytényezőket, és megállapítani ezek fontossági sorrendjét.
2. Összehasonlítani a vizsgált országok azonosított és fontossági sorrendbe állított veszélytényezőit, feltárni az országok közötti párhuzamokat és ellentmondásokat.

3. Bemutatni a vizsgált országok katonai-politikai hovatartozását, azonosítani az országok hatályos biztonsági stratégiái által nevesített stratégiai partnereket, valamint feltárni a jelenlegi regionális, Közép-Európát érintő, a nemzetközi biztonsági keretrendszerhez viszonyított lehetséges súlyponteltolódásokat.
4. Bemutatni a vizsgált országok védelmi kiadásait, a nemzeti haderőket, valamint külföldi békefenntartó és válságkezelő misszióikat.

Kutatási kérdések:

1. Koherensek-e a közép-európai országok az azonosított veszélytényezők fontossági sorrendjének meghatározásában? Melyek azok a veszélytényezők, amelyekben a közép-európai országok között egyetértés van, és melyek megítélése mutat jelentős eltérést?
2. Milyen jellemzői vannak a közép-európai országok biztonsági együttműködésének? A vizsgált országok között regionális, többoldalú vagy kétoldalú együttműködés érvényesül, vagy a régió kívül is keresnek (az EU-n és NATO-n kívüli) stratégiai partnereket?
3. A vizsgált országok hatályos biztonsági stratégiái szerint földrajzilag hol keletkeznek a Közép-Európát fenyegető veszélytényezők, melyek a leghangsúlyosabb feszültségi gócpontok?
4. Hozzájárulnak-e a külföldi békefenntartó és válságkezelő missziók, valamint a stratégiai partnerek a vizsgált országok stratégiáiban meghatározott, földrajzi elhelyezkedésükből adódó veszélytényezők elleni védekezéshez vagy elrettentéshez?

Kutatási hipotézisek:

1. Az általam kidolgozott módszertan alapján a stratégiákban meghatározott veszélytényezők fontossági sorrendjének vonatkozásában valósághűbb hangsúlysorrendet lehet összeállítani, amely figyelembe veszi a biztonságiasítás elvét is.
2. A vizsgált országok biztonsági stratégiáiban meghatározott veszélytényezők hangsúlysorrendje között több a párhuzam, mint az ellentmondás, ami lehetőséget nyújt az együttműködésre.
3. A vizsgált országok a nemzeti érdekek védelme érdekében a biztonsági stratégiáikban előnyben részesítik a földrajzilag távolabb fekvő stratégiai partnereket a szomszédos országokkal szemben.

4. A vizsgált országok a fenyegető veszélytényezők elleni megelőző védelem és elrettentés vonatkozásában előnyben részesítik a nemzeti érdekeket a közösségi érdekekkel vagy kompromisszumos megoldásokkal szemben.

3. Kutatási módszerek

Kutatásom előkészítését a Hadtudományi Doktori Iskola előírásaival összhangban, tanulmányi és kutatási tervem összeállításával kezdtem, melyet a képzés során a kutatás előrehaladtával rendszeres időközönként aktualizáltam. Kutatási témám interdiszciplináris jellege az alkalmazott kutatási módszerek és tudományos irányzatok szélességét is meghatározta. Ezzel összhangban – köszönhetően az angol, cseh, magyar, orosz nyelv felsőfokú, illetve a szlovák anyanyelvi szintű ismeretének, valamint alap- és középfokú jártasságomnak több szláv nyelvben – tanulmányoztam a felsorolt nyelveken írt nyomtatott és elektronikus szakirodalmat, jogszabályokat, valamint egyéb nyilvánosan hozzáférhető információforrásokat. Tanulmányaim során törekedtem az analízisekre és szintézisekre épülő következtetések kialakítására, illetve megfogalmazására, valamint az elméleti eredményeknek a való életből és a réalpolitikából vett példákkal való alátámasztására.

A témakörben való elmélyülés érdekében több magyarországi és külföldi konferencián vettem részt, ahol – kihasználva az adott lehetőséget – a konferencia szünetében, ebédek alatt, illetve a konferenciát követő fogadáson szakmai kapcsolatok építésére törekedtem a kutatási probléma széles körű megvitatása érdekében. A jelenléti konferenciák szervezését több mint két évre megszakította a Covid-19 világjárvány. A konferenciaszervezők viszont viszonylag hamar megoldották a felmerült problémát és megjelentek az online térben szervezett konferenciák, kerekasztal-beszélgetések, tanfolyamok és egyéb szakmai rendezvények. Mindez – a pályafutásom során szerzett már meglévő kapcsolatrendszer mellett – lehetővé tette a témakör többszemponútú és több nemzeti percepcióból való megismerését. A Covid-19 világjárvány lecsengését követően, újra előtérbe kerültek a jelenléti konferenciák, amelyek ismét lehetővé tették a személyes szakmai eszmecsere lehetőségét. Összegezve, a személyes kapcsolatok és az online tér, valamint az interneten elérhető széleskörű szakirodalom lehetővé tette a témával kapcsolatos információgyűjtést. Ennek megfelelően az értekezésben elsősorban elsődleges forrásokat használtam.

A leírtakkal összhangban a kvalitatív módszerek közül elsősorban a *dokumentumelemzést* és a *kontextuselemzést* használtam. A biztonsági stratégiák és a témakörrel kapcsolatos egyéb releváns dokumentumok, kézikönyvek, analízisek, jelentések és tanulmányok elemzésében az

eredeti nyelvi verziót tartottam meghatározónak. Az angol, cseh, szlovák vagy magyar fordításokat kiegészítésként használtam.

Az értekezés megírásában alapvetően a hírszerzési ciklus alapelvei szerint jártam el. Ennek megfelelően a ciklus első lépése a célok és a feladatok meghatározása a rendelkezésre álló információk és adatok alapján. A doktori képzésben ezt a kutatási célok, kérdések és hipotézisek meghatározása képezi. Az elsődleges elemzést-értékelést követően a hiányzó adatok, ismeretek és információk különböző forrásokból való megszerzése és az ismeretek elsajátítása következik, ami tervezést is igényel. A kutatási munkában és a doktori képzés keretein belül ezt a lépést a különböző kutatási tervek elkészítése és jóváhagyása, valamint a tanulmányi (1–4. szemeszter) és kutatói munka (5–8. szemeszter, illetve a komplex vizsga után meghatározott időszak) képezi. A harmadik lépés az információk és adatok értelmezhetővé tétele, amit a szakszerű fordítás, a statisztikai kimutatások, valamint az értelmezhető információk rendezése követ. A ciklus ezen részét a doktori értekezés tervezetének elkészítésével (műhelyvita) azonosítom. A ciklus negyedik része magába foglalja a megszerzett és összegzett információk elemzését-értékelését. Fontos kiemelni, hogy a negyedik lépés során sokszor felmerül az információpótlás igénye és szükségessége a meghatározott cél elérése érdekében. Nem volt ez másképp az értekezés műhelyvitájának megtartásakor sem. Az ötödik lépés pedig a pontos, – lehetőség szerint – teljeskörű és időszerű, megbízható és hiteles forrásokból származó hasznos jelentés előterjesztése, amit értekezésem elkészítésével azonosítok. A doktori képzés keretein belül a ciklus ezen része az értekezés védését képezi, és értelemszerűen nem a kutatás befejezését, hanem a folytatását jelenti. Az utóbbi az értekezés befejezésében, nevezetesen a kutatási eredmények felhasználhatóságában, ajánlásokban, valamint a további kutatást igénylő területek megnevezésében jelenik meg.

A hírszerzési ciklusban fontos szerepet játszik a megrendelő kölcsönhatása és aktív együttműködése, ami a ciklus újraindítását jelenti, a hírszerzési ciklus aktuális fázisától függetlenül. Fontos kiemelni, hogy ahogyan a hírszerzési ciklus egy *soha végen nem érő folyamat*, úgy a hadtudomány, valamint a biztonság- és védelempolitika területen folytatott tudományos kutatómunka sem tekinthető befejezettnek. Az élet és a reálpolitika folyamata mindig új veszélytényezőket és egyben lehetőségeket hordoz magában.

Kutatásomat 2024. augusztus 21-én zártam le, így az ezt követő változásokat, új statisztikai adatokat az értekezés nem tartalmazza. A feldolgozott statisztikai adatok mennyisége és az adatbázisokhoz való, a Nemzeti Közszerzési Egyetem által időben korlátozott hozzáférés miatt a Nemzetközi Stratégiai Tanulmányok Intézete (IISS) adatbázisaiból származó adatok a 2024. április 13-án érvényes állapotot tükrözik.

Összegzésképpen, az értekezés elkészítése során a kvalitatív és kvantitatív kutatási módszerek széles körét alkalmaztam, beleértve az esettanulmányokat, a megfigyelést, a szövegelemzést, a statisztikai elemzést, az összehasonlító elemzéseket és a történeti elemzést. Ezenkívül felhasználtam más elemzők és kutatók által publikált megjelent felmérések, kérdőívek és szociometriai kutatások eredményeit is. Munkám során egy saját fejlesztésű, kulcsszavakon alapuló módszertant fejlesztettem ki és alkalmaztam.

4. A saját fejlesztésű módszertan bemutatása

Az értekezésben bemutatott saját fejlesztésű módszertan a nemzeti biztonsági stratégiák elemzésén-értékelésén alapul és a nemzeti érdekeket veszélyeztető tényezők elemzésére szolgál. Ezek azonosítása általában a biztonsági környezet és a biztonsági helyzet értékelése alapján történik. A stratégiaalkotók és döntéshozók elsősorban a saját nemzeti értékeket, érdekeket és célokat veszik figyelembe, majd ezt követően a nemzetközi, illetve globális értékeket, érdekeket és célokat is mérlegelik.

A stratégiai dokumentumok elemzésével és értékelésével megállapíthatók az egyes országok politikai és biztonsági irányelvei, a szövetségi rendszer iránti elkötelezettségük, a nemzetközi és regionális együttműködéshez való hozzáállásuk, a szomszédos országokhoz fűződő viszonyuk és stratégiai partnereik. A dokumentumok célzott kvantitatív elemzése, valamint a kontextus- és szövegelemzés alkalmazása révén feltárhatók a vizsgált országok közötti párhuzamok, közös értékek és érdekek, a nézeteltérések és azok okai.

A nemzeti érdekeket veszélyeztető tényezőket az értekezés a kibővített konstruktivista biztonsági elmélet alapelvei szerint – biztonsági szektorokra bontva – tárgyalja, és egy saját fejlesztésű módszertan alkalmazásával határozza meg a stratégiákban nevesített veszélytényezők jelentőségét. Az alkalmazott módszertan a nemzeti biztonsági politika elvárásaitól és az egyes országok belpolitikai viszonyaitól függetlenül mutatja be – tudományos kvantitatív módszerek, kontextus- és szövegelemzés alapján – a nemzeti *biztonsági hangsúlyokat*.

A saját fejlesztésű módszertan kapcsán abból indulok ki, hogy ha egy ország stratégiaalkotói valamely jelenséget veszélytényezőnek minősítenek, az egyrészt az ország saját nemzeti biztonságára nézve közvetlen kihívást, kockázatot vagy fenyegetést jelent, másrészt pedig az azzal kapcsolatos kulcsszó (például migráció, kiberbiztonság, fegyveres támadás, szervezett bűnözés stb.) gyakrabban fordul elő a stratégia teljes szövegében. Ez nem csak a biztonsági környezet vagy a biztonsági helyzet értékelésében jelenik meg, hanem a célkitűzések

(politikai szándék), a feladatok és eszközök (erőforrások biztosítása a biztonsági elvárások teljesítésére) definiálásakor, valamint – amennyiben igazán fontos kiemelt veszélytényezőről van szó – a preambulumban és a bevezető vagy záró összefoglalókban is.

Más szóval – a módszertan értelmében – magának a veszélytényezőnek a meghatározása a stratégiában nem elegendő, mert ezt a biztonsági környezet (helyzet) értékelése alapján kell, illetve lehet meghatározni, és egyben sértheti a nemzeti érdekeket és értékeket is. Amennyiben a tényező veszélyezteti a nemzeti érdekeket és értékeket, akkor ellene küzdeni is kell, és értelemszerűen a veszélytényezőt jellemző kulcsszónak meg kell jelennie a biztonságot szavatoló és elősegítő eszközök, valamint a nemzeti biztonságpolitika irányelvei között is. Röviden, a veszélytényezőt jellemző kulcsszónak nemcsak a tényező megnevezésében kell megjelennie, hanem legalább kétszer, és minél többször jelenik meg a stratégia szövegében, annál fontosabb az adott veszélytényező a vizsgált ország számára.

Az alkalmazott módszertan alapvetően a biztonsági stratégiákban nevesített, a nemzeti érdekeket veszélyeztető biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések sorrendjéből indul ki. A leírtak értelmében a módszertan két kvantitatív paramétert használ, a *hangsúlyértéket* és a *kulcsszavak számát*, amelyek összeadásával egy *hangsúlysorrendet* hoz létre.

A *hangsúlysorrend* első összetevője a *hangsúlyérték*, amely az adott veszélytényezőhöz rendelt szám. A hangsúlyérték annál nagyobb, minél előrébb szerepel a veszélytényező a stratégiában meghatározott sorrendben, a hátrébb rangsoroltak pedig egyre kisebb értékkel bírnak, egészen az utolsóig, amelynek az értéke egy.

Például, ha Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája (MNBS) a 17 kiemelt biztonsági kockázatból az első helyre az „illegális migránsok tömeges érkezése a nyugat-balkáni vagy más, hazánkat érintő útvonalon, idegen népesség Magyarországra telepítése” megnevezésű veszélytényezőt helyezi, az utolsóra pedig a „globális felmelegedés következtében tartósan vízhiányos időszakok rendszeres előfordulása, a talaj fokozatos kiszáradása és eróziója, valamint a vegetáció pusztulása egyes erősen sérülékeny hazai térségekben” megnevezésű veszélytényezőt, akkor az első helyen szereplő tényező 17-es *hangsúlyértékkel* szerepel, az utolsó helyen szereplő pedig 1-es *hangsúlyértékkel* bír.

Az MNBS példánál maradva, értékelésem szerint az első helyen szereplő veszélytényező az irreguláris *migráció* és az idegen *népesség* meghatározó és lényegre törő kulcsszavakat (keresőszavakat) tartalmazza. Az utolsó helyen szereplő kiemelt veszélytényező pedig a *globális felmelegedést*. A veszélytényező leírásában szereplő egyéb szóelemek – szemantikai értelmezésem szerint – a veszélytényező mélyebb megértését, valamint a következmények feltárását szolgálják, ezért nem sorolom ezeket a kulcsszavak közé.

A *hangsúlyérték*hez hozzáadva a *kulcsszó gyakoriságának számát* (értékét) olyan *hangsúlysorrendi számot* kapunk, amely lehetővé teszi a *nemzeti veszélytényezők sorrendjének* megállapítását és a többi országgal való párhuzamok feltárását. Ez a módszertan segít azonosítani, hogy mely veszélytényezők a legfontosabbak egy adott ország számára, és hogy ezek hogyan viszonyulnak más országok prioritásaihoz.

A kulcsszavak gyakoriságából, a torzítások elkerülése érdekében, egyet mindig levonok, mert a kulcsszót tartalmazó veszélytényező már önmagában *hangsúlyértékkel* rendelkezik. Például, ha Szlovákia Biztonsági Stratégiája [*Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, BSSR*] az *irredentizmus* [*iredentizmus*], szeparatizmus [*separatizmus*] és a *történelmi követelések fenntartását* [*živenie historizujúcich nárokov*] egy *összevont biztonsági fenyegetésnek* tartja, akkor az *irredentizmus*, *szeparatizmus* és a *történelmi követelések* kulcsszavak szlovák megfelelőinek gyakoriságából egyet levonok. Mivel mindhárom kulcsszó csak egyszer jelenik meg a stratégiában – a nemzeti érdekeket veszélyeztető tényezők között – ennek köszönhetően a kulcsszavak száma egyenlő a nullával, de az összevont veszélytényező hangsúlyértéke öt, mert a stratégiásorrend az 14 veszélytényezőtől a tizedik helyre sorolja. A torzítások elkerülése érdekében a címsorokat sem veszem figyelembe és nem számolom a kulcsszavak közé. Például Románia Nemzeti Védelmi Stratégiájában [*Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024, SNAT*] a tartalomjegyzékben, fejezetcímekben, vagy intézmények megnevezéseiben is szerepelnek kulcsszavak. Ha a keresett kulcsszó itt jelenik meg, azt irrelevánsnak tekintem.

Az előbbi, BSSR-ben szereplő példa rámutatott az *összevont veszélytényezőkre*, amelyek egy adott biztonsági szektorba, ebben az esetben a politikaiba sorolhatók. Viszont a stratégiákban előfordulnak olyan összevont veszélytényezők, amelyek nem feltétlenül sorolhatók egyetlen biztonsági szektorba, vagy több országot, illetve térséget érintenek. Amennyiben az alkalmazott munkadefiníciók szerint a veszélytényezők egy biztonsági szektorba sorolhatók, összefüggenek, vagy szinonimák használatával „erősítik” a stratégiaalkotók a veszélytényezőt, de végeredményben nem vezetnek torzításokhoz, akkor egy veszélytényezőként tüntetem fel ezeket, mint például az említett szlovákiai stratégiában feltüntetett *irredentizmus*, *szeparatizmus* és a *történelmi követelések fenntartása*, vagy az osztrák stratégiában nevesített (*nemzetközi*) *pénzügyi és gazdasági válság*.

Ha a veszélytényező egy biztonsági szektorba sorolható, de két különböző ország felől érkezik (például Csehország vonatkozásában Oroszország és Kína), akkor a stratégia besorolását, illetve a megállapított sorrendet követve elválasztva tüntetem fel a veszélytényezőt, miközben a besorolás számát, abc-sorrendben, kis betűvel egészítem ki, és a

stratégiaalkotók logikáját követve a különválasztott veszélytényező *hangsúlyértékét* mindkettőhöz hozzáadom. Ugyanezt az eljárást alkalmazom abban az esetben is, ha az összevont veszélytényező két különböző biztonsági szektorba sorolható, mint például a magyar stratégia által nevesített kiemelt biztonsági kockázat vonatkozásában: „a nemzeti szuverenitást sértő, a nemzeti döntési jogköröket nyíltan vagy leplezetten elvonó törekvések, továbbá a határon túli magyar közösségek helyzetének jelentős romlása vagy ellehetetlenülése, amelynek következtében tömegesen kényszerülhetnek elhagyni szülőföldjüket”. Ebben az esetben két különböző biztonsági szektorba való besorolással szembesülünk. A politikai szektorral, amit a nemzeti *szuverenitás* és döntési *jogkör* kulcsszavakkal azonosítok, valamint a társadalmival, amit a határon túli *magyar közösségek* és a *szülőföld elhagyása* kulcsszavakkal kötök össze. Ennek megfelelően az összevont veszélytényezőt értelemszerűen szétválasztom és két különböző szektorba sorolom.

Amennyiben a biztonsági stratégia felsorolja a nemzeti érdekeket veszélyeztető tényezőket, mint például az osztrák, a magyar vagy a szlovák, ott egyszerű megállapítani a sorrendet és a sorrendből származtatott *hangsúlyértéket*. Egyes stratégiák, mint a lengyel, a cseh, vagy az ukrán viszont nem sorolják fel és nem nevezik meg pontosan a nemzeti érdekeket közvetlenül veszélyeztető tényezőket, hanem általánosan írják le az országot körülvevő biztonsági környezetet, értékelik az ország biztonsági helyzetét. Ebben az esetben a vizsgált ország érvényes stratégiájának biztonsági környezet leírásából indulok ki és a sorrendet (a *hangsúlyértéket*) a biztonsági környezet leírásában szereplő nevesítés alapján állapítom meg. Kiindulva a stratégiaalkotóktól eredő logikából alapvetően én sem teszek különbséget a globális, nemzetközi vagy a nemzeti érdekeket veszélyeztető tényezők között, mert a stratégiaalkotók sem tették meg ezt, illetve – az említett logikát követve – a kontextuselemzés elvégzésével a legmagasabb hangsúlyértéket ahhoz a veszélytényezőhöz rendelem, amely a biztonsági környezet leírásának elején szerepel (elsőként került említésre), a legalacsonyabbat pedig a leírás végén szereplő veszélytényezőhöz sorolom. Hiszen a stratégiaalkotók is elsősorban a nemzeti érdekeket veszik figyelembe, nem pedig a globálisat, a nemzetközit, illetve a közösségit vagy a szövetségit.

5. Az értekezés felépítése

A bevezetés a kutatási témát és aktualitásának indoklását mutatja be, valamint megfogalmazza a tudományos problémát. Ennek fényében bemutatja a kutatási célokat, kérdéseket és hipotéziseket, valamint a tudományos kutatás során használt kutatási módszereket. A

továbbiakban három alfejezetre bontva a releváns szakirodalmat tárgyalja: 1./ a hadtudomány, biztonság- és védelempolitikai szakirodalom; 2./ a témához kapcsolódó ismert és releváns kutatómódszertani szakirodalom, valamint 3./ a témakörrel kapcsolatos doktori értekezések és egyéb kiegészítő szakirodalom. A bevezetés végén röviden összegzem az értekezés felépítését.

A második fejezet az elméleti keretrendszert tárgyalja. Röviden bemutatja a biztonság fogalmának kialakulási folyamatát. A továbbiakban felvázolja a realista és a liberális biztonságelméleteket, valamint a biztonság kritikai megközelítését. Az utóbbit részletesebben tárgyalom, mert a biztonság kritikai megközelítése, nevezetesen a konstruktivista biztonságelmélet alkotja az értekezés és a kutatómunka vezérfonalát. Ennek megfelelően – figyelembe véve az értekezésben leírt biztonságelméletek téziseit – meghatározom a veszélytényezőknek a konstruktivista biztonságelmélet egyes szektoraiba való besorolását.

A harmadik fejezet a vizsgált országok hatályos biztonsági stratégiáit mutatja be, miközben a biztonsági környezet nemzeti szempontból történő értékelésére helyezi a hangsúlyt. A biztonsági stratégiák elemzése-értékelése a konstruktivista biztonságelmélet kibővített biztonsági szektoraira bontva történik. A dokumentumokban nevesített veszélytényezők hangsúlysorrendjét saját fejlesztésű – a stratégiákban használt kulcsszavakon alapuló – módszertan alkalmazásával határozza meg. A fejezet összegzése és részkövetkeztetései feltárják a lehetséges együttműködés kereteit, valamint azokat a területeket, ahol ez – a jelenlegi biztonsági helyzet értékelése alapján – nem lehetséges, mert az adott államok biztonsági prioritásai eltérőek.

A negyedik fejezet az értékelt országok biztonság- és védelempolitikáját mutatja be. Röviden tárgyalja a vizsgált államok kialakulását, államformáját és katonai-politikai hovatartozását. A hatályos biztonsági stratégiákban foglalt globális és nemzetközi biztonsági környezet értékelése alapján feltárja a dokumentumokban nevesített (vagy azokból kikövetkeztethető) stratégiai partnereket. Ezt követően a hidegháború befejezése óta, illetve az ország megalakulását követően áttekinti a védelmi kiadásokat, a nemzeti haderő összetételét, és az elmúlt tíz évre visszamenőleg létszámának alakulását, valamint a nemzetközi békefenntartó és válságkezelő missziókban való részvételét elemzi és értékeli. Végül tárgyalja a jelentősebb haderőfejlesztéseket, harci eszköz-beszerzéseket, valamint a hazai védelmi ipar állapotát és lehetőségeit.

Az értekezés lezárásaként, a befejezésben összegzem a kutatómunka új tudományos eredményeit, illetve azok felhasználhatóságának lehetőségeit. Megvizsgálom a megfogalmazott hipotézisek teljesülését és javaslatokat fogalmazok meg a tudományos eredmények szakpolitikai hasznosítására, valamint a további kutatási irányokra vonatkozóan.

6. Összegzett következtetések

A vizsgált országok biztonsági stratégiáinak elemzése alapján a Közép-Európát fenyegető veszélytényezők földrajzi eredetére vonatkozóan a következő összegző következtetést vontam le: Ausztria stabil demokratikus államokkal határos, de az Európa perifériáján fekvő, instabil válságrégiókhoz kapcsolódó biztonsági fenyegetések miatt több veszélytényezővel is szembe kell néznie. Mivel hagyományos katonai támadást nem tart valószínűnek, a nem katonai kihívásokra, kockázatokra és fenyegetésekre helyezi a hangsúlyt.

Csehország elsősorban Oroszországot tekinti fő fenyegetésnek, amely a Közel-Kelet, Észak- és Szub-szaharai Afrika instabil biztonsági helyzetét kihasználva, valamint illiberális kormányok támogatásával igyekszik aláásni a nemzetközi biztonsági rendszert. Csehország Kína tevékenységét is biztonsági kockázatként értékeli, különösen az indiai-csendes-óceáni térségben végzett tevékenysége miatt, amely közvetetten veszélyezteti az ország biztonságát. A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság és Irán nemzetközi aktivitása, valamint ezek Oroszországgal való együttműködése szintén aggodalomra ad okot. Emellett Csehország számára a Nyugat-Balkán instabilitása is jelentős fenyegetést jelent.

Horvátország kiemelt figyelmet fordít délkeleti szomszédságára, amely az Európai Unió számára instabil övezetet jelent. Ez az instabilitás Észak-Afrikától a Közel-Keleten át a Kaukázusig és Közép-Ázsiáig terjed. Lengyelország a stratégiai rivalizálást az Amerikai Egyesült Államok, Kína és Oroszország között tekinti kiemelt veszélytényezőnek, de elsősorban Oroszország új birodalmi politikáját tartja fenyegetésnek. Kiemelt figyelmet fordít a Balti-tenger és Kalinyingrád térségére, valamint a dél-európai térségben zajló tartós regionális és belső konfliktusokra.

Magyarország a nagyhatalmak versengését, valamint a nemzetközi jog figyelmen kívül hagyását nevezi meg biztonsági kihívásként, amelyek főként keleti és déli irányból érkeznek. Az ország hangsúlyozza a Nyugat-Balkán törekény biztonsági helyzetét, valamint az afrikai és közép-ázsiai régiókhoz kapcsolódó tömeges migrációt. Magyarország kiemelt figyelmet fordít a Nyugat-Balkán térségére, valamint az Afrikában és a Közel-Keleten kialakuló konfliktusokra.

Románia számára a nagyhatalmak közötti rivalizálás mellett veszélyt jelentenek a regionális vezetői ambíciókkal rendelkező államok, amelyek megsértik vagy megkérdőjelezzik a nemzetközi jogot. További veszélytényezők közé sorolja a Közel-Keletről, Észak-Afrikából, Afganisztánból és Pakisztánból érkező társadalmi fenyegetéseket, különös tekintettel az irreguláris migrációra. Regionális szinten a keleti irányból érkező fenyegetéseket emeli ki, amelyek mögött agresszív és revizionista politika áll, amely már katonai erő alkalmazásában is

megnyilvánul. Románia hangsúlyozza Oroszország ellenséges tevékenységét Moldova, Ukrajna és Georgia vonatkozásában, továbbá fontosnak tartja a Nyugat-Balkán biztonsági helyzetének rendezését.

Szerbia a Közel-Keleten és Észak-Afrikában zajló hosszú távú és pusztító etnikai és vallási konfliktusokat tartja veszélyforrásnak. Az ország szerint a délkelet-európai régió a regionális és nagyhatalmi befolyásolás területe, egyben az energiahordozók fontos tranzitútvonala, amely növeli a térség geostratégiai jelentőségét. Azonban a stabilizációs folyamatokat akadályozzák az etnikai és vallási szembenállás, a történelmi ellentétek, valamint a történelmi területekhez fűződő követelések, különösen Koszovó függetlenségi törekvései. Emellett Szerbia figyelmet fordít a Közel-Keleten, valamint Észak- és Szubszaharai Afrikában keletkező veszélytényezőkre is.

Szlovákia a multilateralizmus folyamatos gyengülését és a nemzetközi szerződések egyes államok általi egyoldalú megszegését emeli ki, amely például az orosz-ukrán háborúhoz vezetett. Emellett hangsúlyozza az instabil keleti és déli szomszédság jelentette kihívásokat. A keleti kihívásokat Oroszország Ukrajna és Georgia elleni tevékenységével azonosítja, míg a déli kihívásokat az instabil Nyugat-Balkánhoz köti. Szlovákia számára a Közel-Kelet, Észak-Afrika, a Száhel-övezet és Afrika keleti csücske jelentik a veszélyforrások gócpontjait.

Szlovénia biztonsági stratégiája szerint földrajzi elhelyezkedése miatt az ország különböző politikai és katonai értékelések, valamint tervek tárgyát képezi. A keleti és déli irányból érkező fenyegetéseket tartja a legfontosabbaknak. Ukrajna nemzeti biztonsági stratégiája még általánosabban fogalmaz, az első helyre a globális biztonsági kihívásokat helyezi, amelyeket Oroszország Ukrajna elleni katonai tevékenysége, valamint a nem megnevezett migrációs gócpontok követnek. A stratégia elsősorban a belső biztonsági problémákra összpontosít, és szerkezetéből érzékelhető, hogy Oroszország ellenséges tevékenysége másodlagos problémaként jelenik meg.

Összegezve megállapítható, hogy a leghangsúlyosabb Oroszország nemzetközi rendszer elleni ellenséges tevékenysége, amely az orosz-ukrán háború kitöréséhez vezetett. Ezt követik a déli irányból érkező nem katonai jellegű fenyegetések, miközben a Nyugat-Balkán instabilitása kezd háttérbe szorulni a többi, Európán kívül keletkező veszélytényezővel szemben.

Arra a következtetésre jutottam, hogy a katonai veszélytényezők, bár napjainkban is gyakran hangsúlyozzák őket, nem jelentenek elsődleges fenyegetést a vizsgált országok számára. Az országok elsősorban a gazdasági, társadalmi és politikai biztonsági szektorokhoz tartozó veszélytényezőktől tartanak. Ezeket követik a környezeti, majd az informatikai

szektorba sorolt fenyegetések. Az értekezésben feltüntetett összegzett adatok alapján megállapítható, hogy a gazdasági fenyegetésektől leginkább Ausztria, Románia és Szlovákia tart, őket Csehország és Ukrajna követi. A társadalmi veszélytényezők közül fakadó kockázatokat Románia, Horvátország és Szerbia érzékeli a legsúlyosabbnak. A politikai szektorba sorolt tényezők tekintetében pedig Ukrajna (7) és Csehország (6) rendelkezik a legtöbb veszélytényezővel. Csehországgal kapcsolatban megjegyezhető, hogy bár földrajzilag távolabb esik a keletről érkező katonai fenyegetésektől, és szövetséges országokkal határos, mégis a legtöbb (7) katonai szektorba sorolt tényezőt említi biztonsági stratégiájában. Ez a helyzet a cseh-orosz események sorozatának tulajdonítható, mint például a 2014-es vrbëiceai lőszeraktárak felrobbantása. A második helyen Szerbia áll, amelynél Koszovó függetlenségének kikiáltása játszik meghatározó szerepet.

A katonai fenyegetések vonatkozásában fontos kiemelni, hogy Ukrajna, amely 2020-ban fogadta el biztonsági stratégiáját, az orosz megszállás alá került Krím-félsziget és a keleti megyékben zajló harcok ellenére is a nemzetközi terrorizmus elleni harcot helyezi előtérbe a stratégiasorrendjében. Az általam kifejlesztett módszertan alkalmazásával azonban látható, hogy a hangsúlysorrend alapján a stratégiasorrendben tizenegyedik helyre sorolt katonai veszélytényező az első helyre kerül, ami valóságosabb képet ad a helyzetről. Csehország esetében, amely hét katonai szektorba sorolt veszélytényezőt említi a biztonsági stratégiájában, az a következtetés vonható le, hogy a stratégiasorrendben első helyen álló „nyílt háború Európa területén” a hangsúlysorrendben a tizedik helyre került, míg a „katonai erő bevetése” a negyedik helyről a tizenegyedikre. Csehország vonatkozásában továbbá az is megfigyelhető, hogy az ország rendelkezik a legtöbb azonosított összevont veszélytényezővel, valamint részletesen felsorolja azokat a tényezőket, amelyeket egy gyűjtő kifejezés is lefedhetne, például a „nukleáris fegyverek” és a „vegyszeres fegyverek” bevetésének lehetőségét a „tömegpusztító fegyverek” gyűjtőszóval is nevezhetné. Véleményem szerint ez a biztonságiasítás gyakorlati alkalmazását mutatja, ami például Szlovénia esetében is megfigyelhető a katonai biztonsági szektorban. Szlovénia biztonsági stratégiájában a „katonai” kulcsszó összesen 53 alkalommal szerepel, minek köszönhetően a stratégiasorrendben a negyedik helyen álló „katonai fenyegetések” tényezőt a hangsúlysorrendben az első helyre helyezi. A terrorizmus és az erőszakos szélsőségeség egyetlen veszélytényezőként történő összevonása szintén növelné ezeknek a tényezőknek a súlyát a stratégiai dokumentumban, ha elemzésben nem különítve tüntettem volna fel ezeket. Amennyiben nemcsak a biztonsági stratégiákban megnevezett veszélytényezőkre támaszkodunk, hanem Szlovénia védelem- és biztonságpolitikáját is vizsgáljuk, arra a következtetésre jutunk, hogy a katonai fenyegetésektől való félelem

megalapozott lehet, bár nem közvetlen fenyegetettség miatt, hanem az ország kis méretéből adódó haderő-korlátok révén.

Az értekezés harmadik fejezetében több, a katonai biztonsági szektorhoz, hasonló példa található.

Ugyanakkor, a vizsgált biztonsági dokumentumokban hiányzik a *biztonságiasítás elvének* következetes alkalmazása. Ez akkor fordul elő, amikor a stratégiaalkotók bizonyos biztonsági kihívásokat, kockázatokat és fenyegetéseket kiemelt tényezőként kezelnek, de a dokumentum szövegében nem található meg a tényezőt jellemző és hozzá-rendelt kulcsszó.

A *katonai biztonsági szektorban* ez Csehország és Szerbia esetében figyelhető meg. Csehország esetében a stratégiaalkotók a paramilitáris és magánbiztonsági szervezeteket, valamint a vegyi fegyverek bevetését kiemelt veszélytényezőként kezelik. Szerbia esetében pedig a fegyveres lázadásokat sorolják a nemzeti érdekeket veszélyeztető tényezők közé.

A *politikai szektorban* Szlovákia az irredentizmust, szeparatizmust és a történelmi követelések fenntartását, míg Ukrajna a nagyhatalmak közötti rivalizálást hangsúlyozza kiemelt veszélytényezőként. Utóbbi esetében az Amerikai Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság közötti fokozódó versengés a globális hegemóniáért, valamint a globalizáció jelenik meg a stratégiában, annak ellenére, hogy a megfelelő kulcsszavak hiányoznak.

A *gazdasági szektorban* Ausztria anélkül említi a kalóztámadásokat és a kereskedelmi útvonalakat érintő veszélytényezőket, valamint a nemzetközi pénzügyi és gazdasági válságot, hogy a biztonsági stratégia szövegében a megfelelő kulcsszavak szerepelnének.

A *társadalmi szektorban* található a legtöbb „nulla kulcsszavas veszélytényező”, Ausztria esetében például a kábítószer-kereskedelem és a világjárványok vonatkozásában, hasonlóan Csehországhoz, ahol a stratégia a „fertőző betegségek” megnevezést használja. Ukrajna esetében pedig a többszintű egyenlőtlenség növekedésével kapcsolatban tapasztalható ez. A *környezeti és informatikai szektorban* azonban egyetlen ilyen jellegű veszélytényező sem található. Érdemes megemlíteni, hogy a cseh stratégia a környezeti szektorba sorolt világűr és univerzum [*vesmír a kosmos*] veszélytényező kapcsán szinonimákat használ a tényező fontosságának kiemelése érdekében, de ennek jelentősebb hatása nem volt.

Az értekezésben utaltam arra, hogy ebben a stratégiaalkotói folyamatban a valószínűsíthető veszélytényezők „előjeleit” azonosítom. Ezen veszélytényezők mélyreható vizsgálata alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a paramilitáris és magánbiztonsági szervezetek, valamint a vegyi fegyverek bevetése tekintetében a cseh stratégiaalkotók a valós tapasztalatokból indultak ki, és katonai támadás esetén nem zárják ki ezek lehetőségét. A

Szerbia által megnevezett fegyveres lázadások például gyakran előfordulnak Koszovó területén.

A Szlovákia által említett irredentizmus, szeparatizmus és történelmi követelések fenntartása Szlovákia szemszögéből valós fenyegetésként jelenhet meg, és minden diplomáciai eszközt be fognak vetni ezek megakadályozása érdekében, ami a reálpolitikában már többször meg is történt. Az ukrán stratégiaalkotók pedig az Amerikai Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság közötti fokozódó versengést, amely a globális hegemonia megszerzéséért folyik, tekintik kiemelt veszélytényezőként nemzetbiztonságukra nézve. Az értékésben kitértem arra, hogy Ukrajna az Amerikai Egyesült Államok sokoldalú segítsége nélkül alapvető nehézségekkel szembesülne az orosz agresszióval szembeni védekezés során. Az ukrán stratégiaalkotók tehát tágabb összefüggésekben előjelezték a lehetséges problémát.

A gazdasági szektorban Ausztria a 2013-ban elfogadott stratégiájában a kalóztámadásokat, a kereskedelmi útvonalakat érintő veszélyeket, valamint a nemzetközi pénzügyi és gazdasági válságot is előjelezte, amit a napjainkban tapasztalható, a Vörös-tengeren történő kalóztámadások igazolnak. Ezek a támadások már 2013 előtt is léteztek, de nem voltak a biztonságpolitikával foglalkozó szakemberek figyelmének középpontjában. Továbbá valószínűsíthető, hogy a hosszabb útvonalak igénybevétele, amely növeli az Ázsia-csendes-óceáni térségből Európába érkező termékek árát, egy újabb gazdasági válsághoz vezethet.

A társadalmi veszélytényezők, mint például a vilá járványok vagy a kábítószer-kereskedelem, globális és nemzetközi összefogást igényelnek, amelyeket egyetlen ország önállóan nem képes megoldani. Ezért – véleményem szerint – a stratégiaalkotók ezeket az alapvető biztonsági dokumentumokban is szerepeltették. Valószínű, hogy részletesebben a szakpolitikák fogják tárgyalni ezeket a társadalmi problémákat, hasonlóan az Ukrajna által megnevezett többszintű egyenlőtlenség növekedéséhez.

7. Új tudományos eredmények

A Közép-Európa államai biztonsági percepcióinak elemző-értékelő szempontú megközelítését tárgyaló értekezésem az alábbi új tudományos eredményeket tartalmazza:

1. Kidolgoztam a közép-európai térségbe tartozó, valamint a térség periferiáján fekvő országok aktuális biztonsági stratégiáin, valamint a biztonság- és védelempolitikát jellemző adatokon alapuló átfogó elemzési módszertant, amelyet sikeresen alkalmaztam. Az értekezésben bemutatott és alkalmazott, saját fejlesztésű, kulcsszavakon alapuló

módszertan lehetővé teszi a stratégiákban meghatározott veszélytényezők fontossági sorrendjének valóságosabb összeállítását, figyelembe véve a biztonságiasítás elvét, valamint lehetőséget ad a vizsgált országok biztonsági stratégiájának mélyebb elemzésére és értékelésére.

2. A saját fejlesztésű módszertan által rámutattam a veszélytényezők stratégiasorrendje és hangsúlysorrendje közötti különbségekre, ezzel igazolva az alkalmazott módszertan helytállóságát. Ezzel keresztül bevezettem a „*hangsúlysorrend*” fogalmat a veszélytényezők értékelésére. A saját fejlesztésű módszertan lényege, hogy egy ország biztonsági stratégiájában egy veszélytényező fontosságát annak gyakoriságával (kulcsszavak számával) és hangsúlyértékével méri, vagyis minél többször és előrébb szerepel egy adott kulcsszó a stratégia szövegében, annál hangsúlyosabb fenyegetést jelent az adott ország számára. A módszertan két kvantitatív paramétert – *a hangsúlyértéket és a kulcsszavak számát* – használ, amelyek alapján egy *hangsúlysorrendet* állít fel a nemzeti érdekeket veszélyeztető tényezőkről.
3. A kutatás során, amelyet egységes vizsgálati szempontrendszer alapján végeztem, egy hangsúlysorrendre épülő veszélytényező-adatbázist hoztam létre. Ez az adatbázis további kutatások alapjául szolgálhat, és hasznos segítséget nyújthat más kutatók számára tudományos munkájuk során. Az adatbázis összesen 200 veszélytényezőt tartalmaz, melyek közül 31 a katonai, 41 a politikai, 44-44 a gazdasági és társadalmi szektorba sorolható, míg 23 a környezeti, 17 pedig az informatikai szektorba tartozik
4. A saját fejlesztésű módszertan alkalmazásával végzett elemzés-értékelés alapján igazoltam, hogy a *biztonságiasítás* kiemelkedő szerepet játszik az alapvető stratégiai dokumentumok kidolgozásában. Ez nemcsak a hangsúlyos veszélytényezők esetében nyilvánvaló, hanem azon tényezők esetében is, amelyek kevésbé vagy egyáltalán nem rendelkeznek a veszélytényezőkhez rendelt kulcsszavakkal. Ezek a tényezők előrejelzésként szolgálhatnak a biztonságot kutató szakértők, kiemelten a stratégiaalkotók számára. A biztonsági helyzet változásainak és a trendek előrejelzésének elemzése, valamint a térségbeli országok által elfogadott stratégiák vizsgálata – különösen, ha azokat a disszertációban alkalmazott módszertan szerint elemzi-értékelik – jelentős segítséget nyújthat a nemzeti stratégia kialakításában
5. Alátámasztottam, hogy a konstruktivista biztonságelmélet szektorális megközelítése átláthatóbbá teszi a biztonság értelmezését. A koppenhágai iskola által meghatározott öt szektor (katonai, politikai, gazdasági, társadalmi és környezeti) kibővítése egy hatodik, informatikai szektorral indokolt, különösen az informatikai és kommunikációs eszközök

széleskörű mindennapos használatának fényében. Az informatikai szektorral való bővítést más kutatók már több mint tíz éve megtették, és gyakorlati használata is helytálló. Ezzel szemben az olyan további szektorális bővítések, mint a pénzügyi, energetikai, oktatási, vallási, élelmiszer-biztonsági, vagy kibernetikai szektor, kevésbé indokoltak, mert besorolhatók a gazdasági, társadalmi vagy az informatikai szektorba. Ugyanakkor a vizsgált országok vonatkozásában az informatikai szektor alulértékelt, mivel a 200 azonosított veszélytényezőtől mindössze 17 sorolható ide.

8. Ajánlások

Az értekezés kimutatható módon kvalitatív, kvantitatív, valamint kevert módszereken alapuló elemző-értékelő mátrixokra támaszkodik, amelyek feltárják a vizsgált közép-európai országok biztonsági percepciói között jelentkező párhuzamokat és ellentmondásokat. A biztonság értelmezésével kapcsolatos következtetések hasznosak lehetnek mind a magyarországi és külföldi biztonság- és védelempolitikával foglalkozó elemzők és kutatók, mind a döntéshozók számára.

Továbbá, a laikus érdeklődők, valamint a biztonság- és védelempolitikával és a hadtudománnyal ismerkedők számára is értékes útmutatót nyújt a megbízható és többszörösen ellenőrzött forrásokon alapuló információk halmaza, amelyek átlátható módon közelítik meg Közép-Európa biztonsági helyzetének elemzését. Ezt különösen fontosnak tartom a mai információs (túl)kínálat, az álhírek, félretájékoztatás, és a kontextusból kiragadott információk tömeges terjedése miatt.

9. A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága

A kutatási célkitűzésekkel összhangban készült értekezés és annak eredményei az alábbi területeken hasznosíthatók:

1. Oktatásban:
 - a. Magyarországi – elsősorban az NKE – és külföldi egyetemek alap- és mesterképzésén, biztonság- és védelempolitika, politikatudomány, valamint nemzetközi kapcsolatok szakos hallgatók számára.
 - b. A tiszti és altiszti képzésben.
 - c. Az NKE Katonai felsővezető szakirányú továbbképzési szakos hallgatói számára
2. Alkalmazott kutatásokban:
 - a. Alapadatbázis a biztonság- és védelempolitika területén kutatók számára.

- b. Az alkalmazott módszertan révén gondolatébresztő és kiegészítő tudásbázis a koppenhágai iskola iránt érdeklődő kutatók számára.
3. A gyakorlatban pedig a stratégiaalkotók számára összehasonlítási alapot nyújthat a vizsgált országok érvényes stratégiáiról, ezek súlypontjairól és a *hangsúlysorrendbe* állított veszélytényezők fontosságáról, amit a *stratégiasorrenddel* összevetve lehet értékelni. Nemcsak a stratégiaalkotóknak, hanem a döntéshozóknak, illetve a témakör iránt érdeklődő, jól tájékozott laikusoknak is szolgálhat gondolatébresztőként.

Meggyőződésem, hogy az értekezés jelen formájában is helytálló és hasznos lehet a felsorolt területeken. Az értekezés további bővítése, egy nagyobb lélegzetű monográfia alakítása, amely részletesebben tárgyalja a vizsgált nemzetállamok kialakulási folyamatát, annak történelmi háttérét, politikai rendszerét, társadalmi összetételét, gazdasági teljesítőképességét, valamint a védelem szempontjából fontos földrajzi elhelyezkedését és domborzatát, még inkább növelheti hasznosságát.

10. A szerzőnek a témában eddig megjelent publikációi

1. HAJDÚ A., PÁSZTOR L. & SZABÓ B. (2022). [Szlovákia](#). In A világ 2022-ben (o. 111–123). MCC Press. Forrás: tudasportal.uni-nke.hu. (Letöltés ideje: 2024. július 19.).
2. HEVŐ P. & PÁSZTOR L. (2022). [Csehország](#). In A világ 2022-ben (o. 216-224.). MCC Press. Forrás: tudasportal.uni-nke.hu. (Letöltés ideje: 2024. július 19.)
3. HEVŐ P. & PÁSZTOR L. (2023). Csehország. In A világ 2023-ban (o. 251-262.). MCC Press.
4. PÁSZTOR L. (2018). [Strategické bezpečnostné dokumenty Slovenskej republiky a pripravenosť ozbrojených síl Slovenskej republiky k plneniu úloh vyplývajúcich zo strategických dokumentov](#). Vojenské reflexie, 13.(1.), 121-143. Forrás: vr.aos.sk. (Letöltés ideje: 2024. július 21.).
5. PÁSZTOR L. (2019). [Komplexný program revitalizácie Obranných síl Maďarska “ZRÍNYI 2026” a jeho vplyv na bezpečnostné prostredie strednej Európy](#). In Bezpečnostné Fórum 2019: Zborník vedeckých prác (o. 214-225.). Interpolis. Forrás: researchgate.net. (Letöltés ideje: 2024. augusztus 10.).
6. PÁSZTOR L. (2020a). [Nová národná bezpečnostná stratégia Maďarska](#). Vojenské reflexie, 15.(1), 146–161. Forrás: vr.aos.sk. (Letöltés ideje: 2024. március 12.).

7. PÁSZTOR L. (2020b). [Szlovénia védelempolitikája](#). Felderítő Szemle, 19.(3.), 70-90. Forrás: tudasportal.uni-nke.hu. (Letöltés ideje: 2024. július 21.).
8. PÁSZTOR L. (2020c). [The Effects of the Current Security System's Transformation on the Security of the Central European Nation States](#). Honvédségi Szemle – Hungarian Defence Review, 148(2), Article 2. 65–82. Forrás: kiadvany.magyarhonvedseg.hu. (Letöltés ideje: 2024. július 19.).
9. PÁSZTOR L. (2020d). [Vnímanie globálnych a regionálnych bezpečnostných hrozieb Maďarskom a ich implementácia v bezpečnostnej politike štátu](#). In [Bezpečnostné Fórum 2020: Zborník vedeckých prác](#) (2020) (o. 216-228.). Interpolis. Forrás: researchgate.net. (Letöltés ideje: 2024. július 19.).
10. PÁSZTOR L. (2021a). [A Covid-19 és a Szlovák Köztársaság Fegyveres Erőinek szerepvállalása a járvány idején](#). In A Haza szolgálatában (o. 52–80). Doktoranduszok Országos Szövetsége. Forrás: tudasportal.uni-nke.hu. (Letöltés ideje: 2024. július 19.).
11. PÁSZTOR L. (2021b). [Hungary in the Context of the Central European Regional Security and Possibilities for the Cooperation with the Slovak Republic for Strengthening Regional Security](#). In [Security Forum 2021: 14th Annual International Scientific Conference Proceedings](#) (o. 302-313.). Interpolis. Forrás: /tudasportal.uni-nke.hu. (Letöltés ideje: 2024. július 19.).
12. PÁSZTOR L. (2023a). [Lengyelország, Szlovákia, Magyarország és Románia biztonsági stratégiáinak elemző-értékelő összehasonlítása](#). In A hadtudomány aktuális kérdései 2022 (o. 87–107). Ludovika Egyetemi Kiadó. Forrás: webshop.ludovika.hu. (Letöltés ideje: 2024. július 21.).
13. PÁSZTOR L. (2023b). [Reactions of Selected NATO Eastern Wing countries to the Current Security Situation in Europe](#). 16th Annual International Scientific Conference February 8th–9th, 2023 at Matej Bel University in Banská Bystrica, Slovakia: [Conference Proceedings](#), (o. 200–213.). Forrás: fpvmv.umb.sk. (Letöltés ideje: 2024. július 19.).
14. PÁSZTOR L., HAJDÚ A. & GÖRÖG Á. (2023). Szlovákia. In A világ 2023-ban (o. 132–150). MCC Press.

11. A szerző szakmai-tudományos életrajza

Pásztor Ladislav ny. ezredes, 1970-ben született a volt Csehszlovákiában, Bodroghöz térségében. Szülei magyar ajkúak, innen származik ezredes úr magyar nyelv tudása. Katonai pályafutását a Zsolnai [Žilina] Katonai logisztikai szakközépiskolán kezdte ruházati szakon. Tanulmányait közvetlenül a katonai szakközépiskola jeles érettségi bizonyítványa megszerzése után a morvaországi Vyskovban [Vyškov na Moravě], a volt Csehszlovák hadsereg szárazföldi erők katonai egyetemen folytatta, katonai logisztika szakon.

Csapatszolgálatát 1992-ben Kassán [Košice] hadnagyként kezdte logisztikai parancsnok-helyettesként az ottani Rádiótechnikai Zászlóaljnál. 1994-től különböző törzstiszti beosztásokat töltött be az akkori Szlovákiai hadsereg Vezérkari főnökségén. Számos továbbképzési tanfolyamokon vett részt és később a Szlovák védelmi minisztériumon, a nemzetközi kapcsolatok területén töltött be osztályvezető, főosztályvezető helyettes és főosztályvezető beosztásokat.

2016 szeptemberétől 2020 áprilisáig a Szlovák Köztársaság Nagykövetségének Véderő Attaséjaként, külszolgálatát teljesített Budapesten, ahonnan a Szlovéniával kapcsolatos katonai-diplomáciai ügyeket is ellátta.

2018 szeptemberétől a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza, majd 2022-től doktorjelöltje, aki a Nemzetbiztonság területen doktori önköltséges képzésen vesz részt. Kutatási témaköre Közép-Európa, biztonság és a térség országainak együttműködési lehetőségei.

Pásztor ezredes katonai pályafutását 2020 júliusában fejezte be és párjával Ivetával véglegesen Budapestre költözött. Jelenleg független biztonsági elemzőként és katonai tanácsadóként tevékenykedik. A szerző a Magyar Hadtudományi Társaság tagja, valamint a Fegyveres Erők Kommunikációs és Elektronikai Nemzetközi Szövetség [*Armed Forces Communications & Electronics Association International, AFCEA*] tagja és Magyarországi ágazatának regionális igazgatója. Szlovák, cseh, magyar, orosz és angol felső, illetve középfokú nyelvismeret mellett a lengyel, ukrán, szerb és horvát nyelven is kommunikációképes. Nyelvismereteinek köszönhetően számos magyarországi és külföldi konferencián ad elő, valamint tudományos publikációkat jelentett meg.